

Küreselleşme

Dünyamız yavaş yavaş devasa bir pazar haline geliyor. Bazılarına göre ise dünya bir köy haline geldi.

Hepimiz küreselleşmeden bahsediyoruz, fakat bunun tam olarak ne olduğunu biliyor muyuz?

Küreselleşme aşağıdaki özelliklere sahip bir süreçtir:

1. telekomünikasyon ve bilgi teknolojilerinin yaygınlaşması;
2. ticaret ve yatırım karşısındaki ulusal engellerin azalması;
3. sermaye akışının artması ve finansal piyasaların birbirine bağımlı hale gelmesi.

Göç hareketleri günümüzde her zamankinden daha sıkı kontrol ediliyor olsa da küreselleşme, insan hareketliliğini artırdı (örneğin hava trafiği dünya tarihi boyunca hiçbir zaman bu kadar önemli olmadı). Küreselleşme aynı zamanda şirketler arasındaki küresel ortaklıkların artmasına sebep oldu (telekomünikasyon ve gıda endüstrisi örneklerine bakın). Küreselleşme ile dünya üzerindeki herhangi bir ülkenin insanlarıyla bilgisayarlar vasıtasıyla sanal muhabbet yapmak mümkün oldu. Son olarak, Asya ve Latin Amerika'da yaşanan son finansal krizler, yükselmekte olan 'karşılıklı finansal ve ekonomik bağımlılık' kavramını ortaya çıkardı.

İlgili etkinlikler

- Küreselleşme sözlüğü, sayfa 69.
- İlaçlara erişim, sayfa 80.
- Herkes eşit – herkes farklı, sayfa 88.
- Aşık'ın öyküsü, sayfa 91.
 - Dikkatli ol, gözümüz üstünde!, sayfa 95.
 - Herkes için eğitim?, sayfa 122.
- Birinci sayfa, sayfa 135.
- Yoksulluğun yıldız falı, sayfa 145.
- Bir dakika, sayfa 150.
- Makah balina avcılığı, sayfa 166.
- İnternetin etkisi, sayfa 222.
- Servet ve iktidar kapışması, sayfa 231.
- Yaşam ağı, sayfa 235.

Peki küreselleşme karşısında aşılması gereken güçlükler nelerdir?

Küreselleşmenin getirdiği mevcut ve olası sonuçlar hayli tartışmalıdır. Bu konuyla ilgili birçok ikilem ortaya çıkmaktadır ve birçok durum için kesin ve net yanıtlar verilememektedir. Küreselleşmenin olumsuz etkilerinden endişe duyan bazı insan hakları aktivisti, ekonomist, araştırmacı ve sosyologlara göre küreselleşme konusunda aşılması gereken sorun alanları şöyle sıralanabilir:

1. **Devlet egemenliğinin azalması:** Ülke ekonomisini, dolayısıyla insanların yaşam koşullarını etkileyen kararlarda hükümet kontrolünün hergün biraz daha azaldığı bir dünyada, en büyük güce sahip uluslararası şirketler, hükümetler arası yapılar ve özel finansal kurumlar günümüzde artık daha büyük yetkiye sahip. Bu yapılar aynı hükümetler gibi hareket etmeye çalışıyor. İşte bu yüzden devletlerin egemenliğinin büyük oranda azaldığından bahsediliyor. Devletlerin sahip olduğu geleneksel roller yeniden tanımlanıyor.

2. “*Ekonomiye odaklanma*”: Ekonomik kaygılar, siyasi ve sosyal kaygıların önüne geçiyor. Özel şirketler ve hükümetlerarası, uluslararası ve bölgesel örgütler devletlerin yönetiminde artık hergün biraz daha fazla rol oynamaya çalışıyor. Ekonomik ve finansal konuların, bu kurumların öncelikli ilgi alanları olmasından dolayı sosyal meselelerin, sağlık ya da çevre ile ilgili temel sorunların gözardı edilmesi tehlikesi ortaya çıkıyor.
3. *Şeffaflık ve sorumluluğun yetersiz olması*: Kendi ülkeleri ve kendi insanların geleceği için kararlar alma yetkisine sahip hükümetler, kamu kurumları, ulusal bankacılık yetkilileri, vs. bu sorumluluğun bazı alanlarda aşamalı olarak kendi ellerinden alındığının farkındalar. Hükümetler, demokratik olarak hesap vermek zorunda olduklarından eylemleri ve kararlarının büyük bir bölümü kontrol ediliyor. Fakat uluslararası şirketlere ya da uluslararası ya da bölgesel kurumlara baktığımızda bu durumun geçerli olmadığını görüyoruz. İnsan hakları ihlallerinden bu yapıları sorumlu tutmak ya da eylemlerini gözlem altına almak ise neredeyse imkânsız. Bu tür vakaların birçoğunda mevcut karar alma mekanizmalarının şeffaflığının yetersiz olduğuna dair kaygılar dile getiriliyor. Örneğin, bazı durumlarda Dünya Ticaret Örgütü tarafından karmaşık, çok taraflı gayri resmi ve resmi müzakere süreçleri ardından, kararlar kapalı kapılar ardında alınıyor.
4. “*Dibe doğru yarış (Race to the bottom)*”: Ticaret serbestliğinin en önemli özelliklerinden biri uluslararası şirketlerin yer değiştirerek, kıyaslama yapıldığında kendilerine daha iyi şartlar sunan ülkelere yerleşmeleri. Bunun pratik olarak anlamı ise çalışanlara daha düşük ücret ödenmesi, daha esnek istihdam yasaları, daha esnek çalışma koşulları, mevcut olmayan ya da uygulanmayan çevre yasaları, daha düşük vergi ödenmesi ve daha düşük sosyal harcama kesintileri (işsizlik sigortası, sağlık sigortası, vs.). Özellikle ev sahibi ülkelerdeki zorlu sosyal ve ekonomik şartlar altında yaşamak zorunda kalan, kırılğan ekonomilerini canlandırmak için yabancı sermayeye ihtiyaç duyan işgücünün ekonomik ve sosyal hakları dikkate alındığında, insan haklarının bu tür uygulamalarla olumsuz yönde etkilendiği sonucuna varmak çok zor olmaz.
5. *Homojenleşme*: Bazıları da, standartlaşmış sosyal ve kültürel davranış kalıplarına sahip tek bir entegre toplumda yaşamanın oluşturduğu tehditlere dikkate çekiyor. Bu görüşe göre küreselleşme nerede yaşarsak yaşayalım, milliyetimiz ne olursa olsun bizi aynı yemeği yemeye, aynı müziği dinlenmeye ya da aynı filmleri görmeye koşullandıracak. Bu durum her ülkenin kendine ait özellikleri olduğu gerçeğini reddedecek, kendi kültürümüzün keyfini çıkarma hakkımızı ihlal edecek.

Bu bağlamda, tüketici boykotlarının ahlakdışı ve yasadışı şirket uygulamalarının düzeltilmesinde bazen başarılı olduğu söylenebilir. Ayrıca, bazı şirket ve örgütler küreselleşmeden kaynaklanan sorunları aşmak üzere çeşitli stratejiler geliştiriyor.

Biraz daha özele inerek, ticaret serbestliği sözkonusu olduğunda bu fikri geliştiren bazı temel hükümetlerarası, uluslararası ve bölgesel kurumlar bulunmaktadır, bunların bazıları:

- Dünya Ticaret Örgütü
- Uluslararası Para Fonu
- Dünya Bankası
- Dünya Ekonomik Forumu. Dünyanın en güçlü 2.000 şirketini biraraya getiren özel bir örgüt. Her yıl Davos, İsviçre’de bir araya gelinir.
- Bölgesel ticaret blokları, örneğin Avrupa Birliği, Kuzey Amerika Serbest Ticaret Anlaşması (NAFTA) ve Asya Pasifik Ekonomik İşbirliği (APEC).

? **Giydikleriniz ya da yediklerinizin nereden geldiğini biliyor musunuz?**

Adil Ticaret Hareketi

Sosyal pratikler ve insan hakları ile uyum içinde üretilmiş malları ve ürünlerin etiketlenmesini amaçlar. Bu tür konuların bilincinde olan tüketiciler, alım güçlerini kullanarak bu sayede bir şeyleri değiştirme fırsatı yakalamış olurlar.

“İnsan Haklarının Korunması ve Geliştirilmesi Alt Komisyonu ... tüm hükümetlerin ve ekonomi politikası forumlarının, uluslararası ekonomi politikası belirleme süreçlerinde uluslararası insan hakları yükümlülüklerini ve ilkelerini tam anlamıyla dikkate almasını talep eder.”³¹

İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi, Uluslararası Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklar Sözleşmesi ve değiştirilmiş Avrupa Sosyal Şartı, ayrıca Çalışanların Temel Sosyal Hakları Topluluk Şartı ve Avrupa Birliği Temel Haklar Şartı (sonuncusu henüz bağlayıcı değildir) küreselleşme temasıyla doğrudan ilgili uluslararası ve bölgesel aygıtlardan birkaçıdır. Birleşmiş Milletler İnsan Haklarının Korunması ve Geliştirilmesi Alt Komisyonu ayrıca Ayrımcılığın Engellenmesi ve Azınlıkların Korunması Alt Komisyonu tarafından insan hakları ve küreselleşme ile ilgili bir dizi kararlar alındı. Bahsi geçen birinci Komisyon, ticaret serbestliği ve bunun insan hakları üzerindeki etkisine dair bir karar aldı (Karar 1999/30); ikinci Komisyon ise insan haklarının ticaret, yatırım ve finansal politikaların birincil amacı olmasına dair bir karar aldı (Karar 1998/12).

Küreselleşmenin olumlu olduğu varsayılan yönlerinden bazıları

1. *Yurttaşlığın yeniden tanımlanması*: Yurttaşlığın yeni bir boyutu ortaya çıkıyor: bunun adı küresel yurttaşlık. Bu kavram siyasal ve yasal hakların uygulanmasıyla ve oy kullanma gibi yükümlülüklerle bağlantılı geleneksel yurttaşlık kavramı ile birleşir. Aslında günümüzde küresel yurttaş olmak ne tükettiğimiz konusunda, bu ürünlerin hangi şartlar altında üretildiği konusunda daha eleştirel olmak, dünyayı etkisi altına alan yoksulluk, çevresel sorunlar ya da şiddet gibi küresel temaların daha fazla farkında olmak anlamına geliyor. Bazıları, sosyal ve kültürel küreselleşmenin homojenleşmeye yol açmadığını, etkileşim süreçleri sonucunda homojenleşmenin tam tersine yeni pratikler ve kimliklerin ortaya çıktığını iddia ediyorlar.
2. *Hareketliliğin artışı ve iletişimin hız kazanması*: Bu sürecin başlıca olumsuz yanlarından biri olan zengin ve yoksullar arasındaki teknolojik uçuruma rağmen, sınırların açılması ve İnternet ve diğer teknolojilerin geliştirilmesi olumlu sonuçlar doğurdu. Bu sonuçlardan biri, bir ülkeden başka bir ülkeye seyahat etmenin iyice kolay hale gelmesi, bir diğeri de dünyanın dört bir yanında yaşayan insanların birbirleriyle daha kolay iletişime geçebilmesi oldu. Bu koşullar bize birbirimizden ve farklı kültürler vasıtasıyla öğrenme ve bildiklerimizi paylaşma fırsatını veriyor. Aynı zamanda daha barışçıl ve daha hoşgörülü olmayı öğrenme şansı veriyor.
3. *Sınırların aşamalı olarak açılması*: Bu ilerleme, insan haklarını uluslararası ve bölgesel nitelikte koruyan adli sistemlerin geliştirilmesini ve uygulanmasını kolaylaştırabilir; dolayısıyla insan hakları ihlallerinin telafisini gerçekleştirebilir. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi buna iyi bir örnektir. Mahkeme insan haklarını koruyan, her yönüyle etkin bölgesel bir aygıttır.

Küreselleşme karşıtı hareket

Finansal ve ekonomik küreselleşmenin olumsuz sonuçlarından endişe duyan sivil toplumun çeşitli kesimleri, kendi deyimleriyle küreselleşmenin insancılılaşması amacını güden, dünya genelinde bir hareket örgütlemeye başladılar. ‘Küreselleşme karşıtı hareket’ diye bilinen bu uluslararası hareket, sendikaları, çevre alanında çalışan sivil toplum örgütlerini, politikacıları, insan hakları aktivistlerini, uzmanları, kadın derneklerini, kısaca birçok kurum ve bireyi bir araya getiriyor. Daha eşit bir dünya yaratmayı amaçlayan bu kurum ve bireylere göre neoliberalizm, (ve paralel olarak hükümetlerin yetkilerinin azaltılması ve özelleştirme) ekonomik küreselleşmenin lokomotif olmaya devam ettikçe daha eşit bir dünya mevcut kılınamaz. Küreselleşme karşıtları insancıl yüze sahip bir küreselleşme istiyorlar. Bu gruplardan bazıları karşıtlıklarını gösteriler düzenleyerek sergileme yoluna gidiyor. Küreselleşme olgusuna destek veren G7+1 ve diğer kurumlar tarafından düzenlenen toplantılar esnasında geniş katılımlı protesto gösterileri düzenli-

yorlar. Bu tür faaliyetlerin en görünür yanı maalesef büyük maddi hasara sebep olan şiddet olaylarıdır. Bu hareket kendini aşamalı olarak örgütlemektedir. Dünya Sosyal Forumu, Davos, İsviçre’de toplanan Dünya Ekonomik Forumu ile “paralel” olarak Porto Alegre, Brezilya’da bir araya geldi. Forum, sivil toplum kuruluşlarından katılan binlerce delegeye, küreselleşme ile ilgili konuları ve sonuçlarını analiz etme ve alternatifler üzerinde çalışma fırsatını verdi. “Başka bir dünya mümkün” sloganı altında tartışılan sayısız anahtar alandan bazıları şunlar: Dünya Ticaret Örgütü’nün yeniden yapılanma süreci, insan haklarının savunulması (özellikle ekonomik, sosyal ve çevresel haklar) ve Üçüncü Dünya borçlarının silinmesi.

Son olarak, ATD Quart Monde temsilcisi Xavier Godinot’tan bir alıntı yapalım: “Küreselleşme hem kolektif bir meydan okuma hem de dünya yurttaşları olmak adına yeni yollar yaratmamız için her birimiz adına gönderilen bir davettir.”

Küreselleşme temasıyla ilgilenen STK ve kurumlardan bazıları:

- Oxfam, www.oxfam.org
- Fédération Internationale des Droits de l’Homme, www.fidh.org
- International Forum on Globalisation (Uluslararası Küreselleşme Forumu), www.ifg.org
- Third World Network (Üçüncü Dünya Ağı), www.townside.org.sg
- L’Observatoire de la Mondialisation, <http://terresacree.org/obsmondi.htm>
- ATTAC, www.attac.org
- World Social Forum (Dünya Sosyal Forumu), www.forumsocialmundial.org.br

? Ülkenizde faaliyet gösteren, bu listeye eklenebilecek bildiğiniz bir kurum ya da birey var mı?

Referanslar

- Bîrzéa, C., Education for democratic citizenship: A lifelong learning perspective, Council for Cultural Co-operation, Strasbourg, Haziran 2000, s. 8-11.
- Leary, V., “Globalisation and human rights”, Human Rights, New Dimensions and Challenges, UNESCO, Paris, 1998, s. 265-276.
- “Mondialisation et droits de l’homme”, La Lettre, No.28, Fédération Internationale des Droits de l’Homme, Paris, 1999.
- “Mondialisation et pauvreté”, Revue QUART MONDE, No.175, Éditions Quart Monde, Paris, 2000.
- Oloka-Onyango, J., Udagama, D., “Human rights as the primary objective of international trade, investment and finance policy and practice. Working paper submitted in accordance with Sub-Commission resolution 1998/12”. United Nations, E/CN.4/Sub.2/1999/11, 1999.

“Halkların şefkati, dayanışmadır.”

Ernesto Cardenal

